

BULETINUL

SOCIETĂȚII NUMISMATICE ROMÂNE

APARE LUNAR.—ABONAMENT ANUAL 3 LEI.—NUMÉRUL 50 BANI

Sediul la cancelaria Muzeului Național de antichități
Palatul Universității din București

CONCURS INSTITUIT PENTRU MODELUL DE MEDALIE A LUI ȘTEFAN-CEL-MARE

Societatea Numismatică Română, în urma însărcinării primite de la onor. Minister al Culetelor și Instrucțiunii Publice, publică concurs pentru facerea unui model de medalie, destinată a comemora patrucentenarul lui Ștefan-Vodă-cel-Mare.

Condițiunile concursului sunt :

1° Bustul lui Ștefan-cel-Mare, fără barbă, întors spre dreapta, cu inscripțiunea „*Ștefan-Vodă-cel-Mare și sfânt, 1504—1904, Domn al țerei Moldovei*”.

Pentru chipul lui Ștefan-cel-Mare, artiștii se vor adresa D-lui profesor Gr. G. Tocilescu, strada Primăverii No. 40, care le va pune la dispoziție elementele necesare.

2° Modelul va fi făcut în gips, având capul în mărime de 15 c. m. diam.

3° Modelul va fi trimis pe adresa Președintelui societății, cancelaria Muzeului de Antichități, cel mult până la 15 Aprilie a. c., ora 6 p. m., purtând sub un plic sigilat numele artistului. Pe plic cât și pe lucrare se va scrie motto sau un număr.

4° Lucrarea cea mai bună va fi premiată cu suma de 200 lei.

5° Societatea își rezervă dreptul de a grava modelul premiat.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIE

Ședința din 8 Februarie 1904, ora 10 a. m.

Preșidenția D-lui GR. G. TOCILESCU

Membrii prezenți : D-nii *Al. G. Cantacuzino, Lt.-Colonel G. Iordănescu, Dimitrie Panku, Const. Alessandrescu, Carol Storck, George Severeanu*.

În urma cererilor făcute de D-nii : *Al. Bellu, N. D. Spineanu, Christofor Nicolescu*, de a deveni membrii activi, consiliul votează în unanimitate.

Se aprobă suma de 32 lei, 90 bani, cheltuită pentru cumpărări de dosare și chitanțiere.

Ordinea zilei : A) Alegerea emblemei și a diplomei societății. În urma propunerii D-lui Gr. G. Tocilescu, se aprobă ca emblema societății să fie capul zeiței Roma, ce se găsește pe multe din monetele consulare ; consiliul delegă pe D. C. Storck de a face o schiță.

În ceea ce privește diploma societății, se delegă D-nii C. Alessandrescu și C. Storck de a studia cestiunea.

B) Înființarea Buletinului. D. Gr. G. Tocilescu arată că, față de resursele de care dispunem, ne va fi imposibil tipărirea unui buletin voluminos, ast-fel în cât ar rezulta că, prin scoterea unui singur număr, să se epuizeze fondurile. Pentru această formatul buletinelor similare din străinătate, 2 foi în 8, care să apară lunar, este foarte bun. El va conține dări de seamă ale ședințelor societății, comunicări făcute, cereri de schimburi între membrii, etc. Iar în cazul când se va prezenta lucrări de numismatică, ușor se vor anexa foi suplimentare. Consiliul aprobă această și se decide tipărirea primului număr care va conține istoricul înființării societății.

C) Comunicări : D. George Severeanu prezintă : 1) o medalie a lui *Constantin Basaraba Brancovan* din 1713 (V. D. Sturdza pag. 81, No. 63) ; 2) medalia generalului *Contele de Mûnich*, comandantul armatelor ruse în războiul ruso-turc din 1739, și care fiind numit guvernatorul Moldovei timp de 2 luni a și făcut un Regulament Organic în 24 articole.

D. Const. Alessandrescu prezintă un *bilet de 10 ducați* din 1853, pentru împrumutul național destinat Independenței și Libertății României ; sub guvernul lui D. Brătianu, St. Goleșcu, C. A. Rosetti.

Ședința din 4 Martie 1904, ora 5 a. m.

Președinția D-lui MIHAIL SUTZU

Membrii prezenți: D-nii Gr. G. Tocilescu, Al. G. Cantacuzino, Lt.-Colonel G. Iordănescu, Dimitrie Panku, Const. Alessandrescu, Carol Storck, G. Severeanu.

Se votează în unanimitate D. G. O. Gârbea ca membru activ al societății; iar pe D. N. Mateescu, din comuna Cărligi, în urma cererei D-sale, membru corespondent.

Ordinea zilei: Aparițiunea Buletinului.—I. D. Președinte crede că, din cauza lipsei de material și de fonduri, buletinul să apară trimestrial, fiind atunci mai voluminos.

D. Gr. G. Tocilescu susține ideea că apariția lunară este necesară, de ore-ce pune în legătură mai dese pe membrii societății, fiind în același timp și o emulațiune pentru scrieri privitoare la numismatică.

II. Cu ocaziunea serbării a 400 ani de la mărta marelui Domnitor, s'a agitat ideea ca societatea conform statutelor sale, să bată o medalie comemorativă. În același timp, ministerul cultelor și instrucțiunii publice, care dă în fie-care an medalii premianților din școli, ar fi nemerită ideea ca, în anul acesta, să se împartă o asemenea medalie drept premii.

D. M. Sutzu crede că, înainte de a face o asemenea propunere ministerului, este bine de a întreba în particular pe D. ministru, delegând pentru acesta pe D. Al. G. Cantacuzino, secretarul societății. Rămânând ca în urmă să se decidă.

III. Comunicări. D. Lt.-Colonel G. Iordănescu prezintă: 1) o medalie din 1774, de pe timpul ocupațiunii rusești în Moldova, bătută în monetăria de la Sadagura, cu ocaziunea evenimentelor din acel timp, purtând inscripția »Facta Danubio«; 2) o medalie comemorativă de argint din 1821 a liceului grecesc din București.

D. G. Severeanu prezintă o medalie de argint din 1859, bătută cu ocaziunea întâlnirii armatelor române la Socola. Acastă medalie fiind inventată în 1896.

GREUTATE DE PLUMB INEDITĂ A URBEI TOMIS

DE

M. C. Sutzu

Governatorul Băncii Naționale Române

Monumentele ponderale antic, care se pot cu siguranță atribui la o localitate determinată, sunt foarte rare și tot-d'una de un mare interes, mai cu seamă când se raportă la unități de cântar antice diferite de normele banale, cum ar fi mina antică sau libra romană. Ele ne pot permite a determina nouă unități ponderale antice și locale.

Monumentul care îl publicăm acum a fost găsit în Constanța și poartă numele antic al localității Tomi, înscris în întregimea lui TOMI. El este de plumb și cântărește 273 grame și poartă indicațiunea fracționară HMI, lucru care dovedește că reprezintă o jumătate de mină antică al urbei Tomis ¹⁾.

Unitatea la care se raportă este mult mai grea de cât mina antică care cântărește numai 436 gr. și a fortiori e mai grea de cât libra Romanilor normală de 327 gr. Plumbul nostru ne înfățișează în mod invederat un specimen al unității de cântar locală din epoca autonomă.

Forma quadrilatară a monumentului se deosibesce de forma triunghiulară a celor-alte plumburi antice de cântar cunoscute ale orașului Tomis și se apropie de forma plumburilor găsite adesea în Constanța, care poartă indicațiunii fracționare de valori ale librei romană.

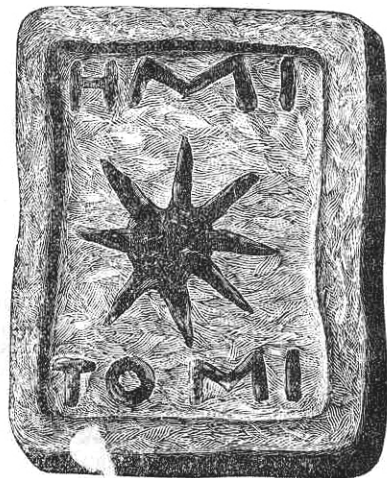
De și, deci, în relațiune cu norma de cântar al urbei Tomis din epoca autonomă, plumbul nostru aparține unor timpuri mai apropiate de noi de cât cele triunghiulare. Probabil periolei primei stabiliri a Romanilor în ținuturile Dobrogene.

Monumentul nostru se deosibesce asemenea de cele similare găsite până acum prin obiectul figurat; căci în loc de capul lui Mercur sau a unui Dioscur, el ne prezintă figura unui astru cu opt raze.

Acest astru se raportă foarte probabil țeilor Dioscuri. Si în această privință vedem foarte adesea pe monetele autonome și altele ale orașului ca și partea anterioară a cailor Dioscurilor, iar pe capul lor figurată câte o stea. Pe unele medalii se ved bonetele Dioscurilor cu stele d'asupra și pe altele mai mic două stele singure sau chiar o stea ca pe plumbul nostru. Asemănarea pare completă între astrele figurate pe moneți și astrul reprezentat pe plumbul nostru.

Exista în antichitate între monetele și greutateile de cântar strinse legături, adesea funcționarul însărcinat cu supravegherea bătărei monetelor era orânduind și cu verificarea exactității măsurilor de cântărit.

Numismatica orașului Tomis ne prezintă un exemplu frumos de această identitate de atribuțiunii, care

¹⁾ La Greci, în antichitate, unitatea cea mare de cântar purta numele de Talent. Acest Talent se divisa în 60 părți numite Mine, la rândul ei mina se subimpărțea în una sută de Drachme. Drachma se subdiviza în 6 părți numite Obole. Ast-fel Talentul se compune din 60 mine sau 6.000 drachme sau 36.000 obole. Mina coprîdea o sută drachme sau 600 obole și drachma 6 obole. Modul de divisiune în 60 de părți (sexagesimal) este de origină caldeană și s'a conservat la modernii, în modul de a împărți ceasul în 60 minute, minuta în 60 secunde; precum și în alte divisiuni speciale.

l-am semnalat de mult și ne-a servit să stabilim în mod indubitabil origina Tomitană a plumburilor triunghiulare din Constanța cari nu poartă numele orașului.

Pe unul din aceste plumburi ¹⁾, sub bustul lui Mercur, în stânga, figurat pe densul, se citește în prescurtare un nume de magistrat HPO, care apare și pe monetele de bronz autonome ale urbei ²⁾, scris asemenea; și se aplică fără dubiu unei aceeași persoane.

Rămâne să studiam monumentul nostru din punctul de vedere ponderal.

Până acum se cunoșeau cinci greutateți autonome ale Urbei Tomis: una descrisă pentru prima dată de D. Borman ³⁾ și studiată de noi în urmă ⁴⁾. Cele-alte patru monumente le-am publicat și studiat succesiv în Revista Arheologică Română, în Revista Numismatică Belgiană și în Analele Congresului de Numismatică de la Paris ⁵⁾.

Iată, în prescurtare, descripțiunea acestor monumente în ordinea descoperirii lor:

	Greutatea de	Cores- punde la un întreg de
No. 1. Plumb triunghiular. Bustul lui Mercur în stânga cu caduceul pe piept. Legenda TEHPO . Reprezintă un sfert de mină de la Tomis, (Muséul Național de Antichități).	161 gr.	644 gr.
No. 2. Plumb triunghiular. Bustul lui Mercur în stânga cu caduceul pe piept. Legenda TPITH . Treime de mină de la Tomis, (Muséul Național de Antichități).	212 gr.	636 gr.
No. 3. Plumb triunghiular. Capul unui Dioscur în stânga, cu capul acoperit de pileus. Legenda TO sus; iar HM jos, în stânga și în dreapta. Jumătate de mină al Urbei Tomis, (Colecțiunea mea).	291 gr.	582 gr.
No. 4. Plumb triunghiular. Capul lui Mercur în față cu legenda TO TETAPTH . Sfert de mină al Urbei Tomis. (Colecțiunea mea).	143 gr.	572 gr.
No. 5. Plumb triunghiular de conservare mediocre, reprezintă un bust viril de deitate în stânga și legenda M este vizibilă. Reprezintă o mină întregă de Tomis.	625 gr.	625 gr.
No. 6. Plumbul care face obiectul prezentului studiu. Presintă un astru într'un cadru format prin marginile ridicate ale plumbului. Legenda HMI sus, iar TOMI jos.	273 gr.	546 gr.
De și cam ușor ni se pare că acest monument aparține tot unității comune celor-alte greutateți, adică Mina de Tomis de circa 640 gr., care se arată în strinsă legătură cu monetele autonome ale orașului Tomis.		
De și am expus pe larg ideile noastre asupra acestui subiect în studiul despre greutatețile și monetele Urbei Tomis ⁶⁾ , nu credem de prisos să le reamintim aci în prescurtare.		
Piesele de bronz cele mai antice ale Urbei Tomis înfățișează, pe o parte, capul zeului Jupiter în dreapta, și pe revers o așură într-o coroană de stejar. Legenda este TOMI și une-ori numele variabil în prescurtarea unui magistrat. Aceste piese cântăresc circa 10—12 gr. și mai mult chiar, când sunt bine conservate, și ne prezintă de sigur dubla drachma (didrachma), adică dubla fracțiune centesimală ale minei noastre de 640 gr.		
Am arătat deja că mina la Greci se fracționa în una sută de drachme. Frațiunea centesimală a minei de 640 gr., adică drachma, ar avea 6 gr. 40, care trebuie considerată ca greutatea normală a drachmei Urbei Tomis, iar didrachma 12 gr. 80, valoare care este foarte apropiată de realitate.		
Nu cunoșteam de cât o singură piesă de argint al Urbei Tomis, care se află în colecțiunea noastră. Ea reprezintă pe avers capul laurat a lui Apollo, în dreapta; iar pe revers un tripod și legenda TO HOCEI . Piesa cântărește 3,05 gr. și este cam oxidată; ea reprezintă foarte probabil o jumătate de drachmă de argint al Minei de Tomis de 640 gr. și greutatea ei normală ar fi de 3 gr. 20.		

MEDALIA DE LA SOCOLA

14 Aprilie 1859

DE

George Severeanu

Printre monetele și medalile române se găsesc un număr destul de mare de piese neautentice, cari se deosebesc atât prin felul lor de execuție, cât și prin genul de falsificat.

Mai înainte de a descrie o asemenea piesă, cred necesar de a arăta modul în care se clasifică piesele *neautentice*. Dupa clasificățiunea adoptată de Kirmis avem: *piese false, falsificate și inventate*.

I. O medalie sau monedă este *găsită falsă* când ea imită pe una autentică. Exemple numeroase: Moneta lui Heraclides Despot, Medalia Botezului Princesei Maria, 1870, etc.

II. Este *falsificată* acea ce provine dintr'o piesă ôre-care, la care schimbându-i-se caracterele, ștergându-i-se sau adăugându-i-se desenuri noi, se dă ast-fel un caracter cu totul deosebit. În numismatica română avem exemplare mai rari. Premiul pentru cultura cailor, care este transformată dintr'o medalie austriacă, într'una română.

III. O piesă *inventată* este cu totul alt-ceva. Aci autorul luând un fapt istoric, bine cunoscut, vine, dupe un decurs lung de timp, și face o medalie cu dată anterioară; acesta, firește, în scop fraudulos.

Studiul acestui fel de piese prezintă pentru numismatica română un deosebit interes. Căci ele, atât prin numărul lor, cât și prin fraudă ce s'a comis de a le introduce în comerț, a putut să inducă în eror pe mulți pricepuți colecționari.

¹⁾ A se vedea fig. 2 din Poids et monnaies de Tomis. Mémoires du Congrès Intr. de Numismatique. Paris, 1900.

²⁾ A se vedea fig. 1 din planșa I din citatul memoriu.

³⁾ Arch. épigr. Mitheil aus Oesterr.-Meg. 1891.

⁴⁾ A se vedea Revue Belge de Numismatique, 1896, și Poids et monnaies de Tomis, 1900.

⁵⁾ Opere citate.

⁶⁾ Loco citat.

Voi începe descrierea cu medalia intitulată : *Intâlnirea armatelor române la Socola în 14 Aprilie 1859.*

Domnitorul Alexandru Ion I, puțin timp dupe săvârșirea mărețului act al Unirii Principatelor Române, pentru ca să stringă și mai mult legăturile între cele două țări surori, a dat ordin ca un batalion din regimentul 3 infanterie, de sub comanda maiorului Kușaridi, să își schimbe reședința de la Bucuresci la Iași. Acest batalion, plecat la 22 Martie 1859, ajunse la Socola la 14 Aprilie, unde fiind întâmpinat de detașamente de vânători și de cavalerie, a avut loc o imponentă serbare națională. A asistat Domnița Elena, miniștrii, funcționarii superiori din Iași. La această serbare se ținut discursuri de ministrul Ion Ghica, Generalul Milicescu, Arch. Neofit Scriban ; dupe care au urmat jocuri naționale și un banchet. (Vezi descrierea serbarei în *ziarul Patria* 1859, pag. 39 ; *ziarul Steaua Dunăreii*, 1859, pag. 297 și 311).

Dupe aproape 40 ani de la acest eveniment istoric, apărut în comerț o medalie comemorativă, prezentată ca fiind bătută cu ocaziunea vorbitei întâlniri a armatelor române la Socola, 1859.

Medalia de 50 m/m diam. : este bătută în argint, bronz, plumb. Greutatea A. R. : 57 grame.

Av. : Reprezintă bustul Domnitorului vădit din față, figura purtând favoriți, înconjurat de un rînd de puncte cu inscripția : **ALEKSANDPŔ IOAN I.**

Rv. : Ocupat de inscripție, înconjurată de un șir de puncte. * **INTĚLNIREA OSTENILOP MOLDO-POMĚNI LA SOCOLA L'ĚNI'Ě IAȘI.** Iar în mijloc **14 APRIL 1859.** deasupra și dedesubtul căreia două deseneuri de frunze.

Pentru constatarea autenticității unei piese, trebuie examinată din patru puncte de vedere : *Proveniența, Conservarea, Caracterul desenului și al inscripțiunii, Metalul.*

I. *Proveniența* acestei medalii este, cum vom vedea, îndoielnică, căci venea de la un comerciant de la care eram obișnuiți de a vedea piese neautentice. Mai mult încă, prin cercetări ulterioare, aflăm că în 1896 s'au vîndut patru piese de acestea, unui amator pe prețul de 1.200 lei, un altul cumpără medalia cu 300 lei, altul luă două piese de bronz cu 260 lei, etc. . . și toți le posedau din aceeași sursă. Deja acest fapt constituie ceva anormal, ca o medalie din 1859, necunoscută, să apară de o dată în 1896 în mai multe exemplare.

II. *Conservarea* lor este absolut identică. Căci toate piesele pe care le-am vădit (șapte la număr) nu numai că erau intacte, dar mai mult încă, aveau același luciu, bronzul văpsit cu același ton ce dădea pte, la prima vedere, impresiunea de a fi învechit.

III. *Caracterul desenului și al inscripțiunii.* Este adevărat, că un pasionat colecționar, privind aversul acestei medalii, rămâne, așa putea dice, fascinat de figura Domnitorului, pe care nu suntem obișnuiți de a o întâlni în gravuri, purtând favoriți. Și numai prin această fascinare așa înțelege lipsa unui examen sumar al caracterelor inscripțiunii. Autorul a întrebuițat două genuri de litere române, un caracter modern și chirilice. Or, este știut că în 1859 acest ameteț de litere nu își avea încă ființă în Moldova. Acela ce este obișnuit cu citirea cărților din 1859, nu va găsi nici odată litera *S* de cât scrisă *C* ; iar pe *C* scris în tot-d'a-una *K*. Or, cuvântul **COKOLA**, îl găsim scris cu caractere latine **SOCOLA**. (De alt-fel în diarele contemporane mai sus amintite se vede foarte bine lipsa literelor latine).

Iată dar un al treilea fapt, acesta de o importanță care arată neautenticitatea piesei.

Rămâne însă să precisăm în care din cele trei clase trebuie clasificată. Avem de a face cu una falsă, falsificată sau inventată.

Din cele mai sus descrise, cred că medalia Socola din 1859 este inventată cu un scop fraudulos. Și într'adevăr : În catalogul uneia din cele mai importante fabrici de medalii din Germania, *W. Mayer și Frz. Wilhelm*, am avut satisfacția de a vedea reproduși, la tabela 3, medalia de la Socola ; și fiindu-mi cunoscut că această casă *nu își are ființa de cât de la 1861*, am cerut detalii asupra acestei medalii, rugând chiar să îmi procure una. Din răspunsul primit aflăm că :

1) Medalia a fost comandată în 1896, dupe un desen care 'i-a fost trimis ;

2) Numele autorului nu 'l cunosc, medalia fiind comandată de un necunoscut. (Precauțiune de alt-fel dibace, dar inutilă, fiindu-ne persoana destul de cunoscută) ;

3) Nu 'mă pte da nici o medalie, stanța fiind luată de acel ce a comandat-o.

În fața acestor probe, conclud că avem de a face cu o medalie inventată, bătută în scopul de a estorca sume însemnate de bani.

Afară de această invențiune, am putut constata pe dovești sigure neautenticitatea mai multor piese române : un falsificat dupe talerul lui Heraclides Despot, medalia Academia Mihăileană 1838 ; medalia oferită lui List la 1847, a căror descriere o voi face-o ulterior.

Sub-secretar, *G. Severeanu.*